

УДК 81+821.161.2(092)

DOI 10.31.65/2520-6966-2020-14f-98-207-217

В. В. Красавіна

доцент кафедри української мови і літератури Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка, кандидат філологічних наук

Л. В. Зіневич

директор Чернігівської міської комунальної централізованої бібліотечної системи, кандидат філологічних наук, доцент

Мовні візії П. Куліша

Вивчення світоглядних переконань, просвітницької та пропагандистської діяльності, теоретичних міркувань, художньої творчості П. Куліша дають можливість сформулювати цілісну авторську концепцію розвитку літературної мови в період її становлення в XIX ст.

Просвітник наполягав на необхідності рідномовної освіти. Першим україномовним букварем і читанкою у підросійській Східній Україні була його "Грамматка". Визначною подією для розвитку української літературної мови стала правописна реформа П. Куліша. Він удосконалив і зібрав до купи відомі їй раніше, але розрізнені елементи фонетичного правопису в єдину систему й спопуляризував його на всій території України.

Художник слова створив перший український історично-соціальний роман й поставив його в контекст тогочасної світової літератури. Мова роману "Чорна рада" – багата, соковита, близька до народнопоетичної, у ньому гармонійно поєднані архаїзми і новотвори, лексичне й фразеологічне багатство. Переклади П. Куліша засвідчили спроможність української мови власними засобами перевирозити кращих митців західноєвропейської літератури Шекспіра, Байрона, Шиллера, Гете.

Своїми художніми, науковими, перекладними творами та видавничою діяльністю П. О. Куліш стверджував право української мови на існування, утверджував її придатність до функціонування в усіх сферах суспільного життя й повноправність серед мов світу. Його концепція розвитку української літературної мови ґрунтується на синтезі здобутків старої книжної традиції й народнопоетичних ресурсів.

Ключові слова: *концепція розвитку української літературної мови, літературна мова, правописна реформа, фонетичний принцип правопису, історично-соціальний роман, мовні ресурси, художня творчість, перекладацька діяльність.*

З другої половини XIX ст. відбувається наукове осмислення феномену українства, його специфіки в порівнянні з іншими етнокультурами. Помітний слід в історії українського національно-культурного життя тієї доби залишив Пантелеймон Куліш – мислитель, історик,

письменник, перекладач, етнограф, редактор, видавець, ревний захисник рідної мови, будитель національної свідомості українців, просвітник у широкому розумінні цього слова. За спогадами В. Білозерського, на нього дивилися, як на людину високих чеснот, великого знавця рідної мови й старовини та першорядного робітника на полі культури й письменства.

Постать П. Куліша та його діяльність у різні часи оцінювалися науковцями неоднозначно. У відгуках Б. Грінченка, Д. Дорошенка, С. Сфремова про П. Куліша відчувається певний суб'єктивізм. Найбільш повно, об'єктивно, в контексті доби та соціального середовища першим оцінив творчий спадок письменника М. Зеров ("Українське письменство XIX ст.", "Від Куліша до Винниченка") [1]. На важливій ролі П. Куліша як мовознавця й мовотворця в культурно-національному процесі наголошував І. Огієнко, назвавши його "ідеологом і творцем української літературної мови" [8, с. 82]. У сучасному українському науковому дискурсі (після тривалого замовчування або таврування "націоналістичних" поглядів за радянської доби) мовно-культурний доробок П. Куліша набув реактуалізації і став об'єктом різноаспектного вивчення. У літературознавчій площині творчість митця вивчали С. Білокінь, М. Жулинський, Є. Нахлік, В. Яременко та ін. Мовні особливості творів та роль письменника в розвитку літературної мови досліджували такі мовознавці, як Л. Мацько, І. Матвіяс, Н. Слободянюк, Т. Должикова тощо, естетичні позиції – В. Личковах, В. Пуліна, Ж. Янковська, О. Тютюнник та ін.

Вивчення світоглядних переконань, просвітницької та пропагандистської діяльності, теоретичних міркувань, художньої творчості П. Куліша дають можливість сформулювати цілісну авторську концепцію розвитку літературної мови в період її становлення. Саме в такому аспекті ми й розглянемо доробок відомого українського культурного діяча.

Відомий мовознавець Ю. Шевельов зауважував: "Не можна приписати формування літературної мови одній людині. Літературна мова виростає з співпраці визначних і менш визначних сучасників і з переємности досвіду й змагань поколінь. Проте не можна заперечувати й того, що окремі індивідуальності – письменники, журналісти, мовознавці – можуть надати літературній мові виразнішого характеру в певному напрямі" [14, с. 16]. Виходячи з цього, значення діяльності П. Куліша для становлення літературної мови XIX ст. навряд чи можна перебільшити. "З-поміж когорти славних діячів української культури середини XIX ст. тільки Пантелеймон Куліш розумів у комплексі всіх проблем історію нашої мови, її реаль-

ний тогочасний стан і перспективи розвитку" [7, с. 23]. Уся його творчість – наукова, публіцистична, художня – проінята національною ідеєю.

Українська національна ідея, включаючи мовно-концептуальну картину світу, характер світосприйняття, усвідомлення особистістю своєї національної належності, охоплює усі види словесної культури, оскільки національна свідомість породжує смисложиттєві питання типу: "хто я?", "хто ми?", "що робити?" [3, с. 9]. Перші два запитання для П. Куліша мали однозначну відповідь, а от "що робити?" було досить складною проблемою в умовах імперської несвободи, і все життя він шукав шляхи її розв'язання, інколи й суперечливі. Проте щодо становлення та розвитку національної мови, як основного засобу збереження та вираження національної ідентичності, П. Куліш мав чітко виражену позицію й програму дій. Як відзначав П. Стебницький, "єдине, що ніколи не зраджувало Куліша, – це індивідуальна робота для українського слова і рідної культури" [10, с. 1525].

У ситуації лінгвоциду української мови, повної заборони українського друку П. Куліш відстоює право українців мати свою рідну мову, яка є духовною опорою життя нації, кожної особистості, спроможність її функціонування в різних сферах людського життя: побуті, освіті, релігії, науці, літературі, пресі. У статті "Погляд на українську словесність", дискусіях із М. Костомаровим та В. Белінським, передмовах до власних видань, епістолярії та й, зрештою, самою художньою творчістю автор доводив, що українська мова – не діалект, не мова для хатнього вжитку, що вона має давню традицію, закорінену в співах давньоруського преречистого Бояна. Саме українську мову П. Куліш називає староруською. Підбита схоластичною школою, заполонена чужоземщиною, вона підупала, позбулася життєвої сили, але її відродження, на думку автора, неминуче, і час для цього настав.

У листі до Г. Галагана від 30 березня 1875 р. П. Куліш пише: "У мене така думка, що нам би не вадило завести свій журнал, щоб дати южноруському слову громадянство..." [6]. Важливість національної преси для розширення функціонального поля української мови та формування національної інтелігенції як за світоглядними переконаннями, так і за мовним пріоритетом була очевидна. Проте численні спроби отримати дозвіл на видання "южноруського" журналу словесності, історії, етнографії були марними. І лише клопотанням В. Білозерського та завдяки сумлінній праці П. Куліша таке видання з'явилося. З 1861 р. в Петербурзі почав виходити журнал "Основа" – перший загальноукраїнський часопис, який став речником української мови, передової української думки. У ньому друкува-

лися Т. Шевченко, Марко Вовчок, О. Стороженко, Л. Глібов, М. Номис, О. Кониський та багато інших. Українське художнє слово стало доступнішим для широких кіл, воно сприяло поширенню та утвердженню української національної ідеї серед зросійщеної інтелігенції і в той же час було переконливим доказом придатності до літературного вжитку.

В "Основі" П. Куліш друкував власні статті на історико-літературні теми: "Характер и задачи украинской критики", "Простонародность в украинской словесности", "Полякам об украинцах", "Чого стоїть Шевченко, як поет народний", що започаткували наукову історію українського письменства й літературної критики. Він писав до "Основи" також історичні розвідки, наприклад, "Історія України від найдавніших часів", оповідання, рецензії, поезії, друкував словник української мови. Публікації українською мовою важливих урядових документів у перекладі П. Куліша засвідчували спроможність цієї мови бути державною й тим самим закладали підвалини української незалежності.

Крім того, П. Куліш підтримував українські видання в самій Україні. Зокрема, він став постійним дописувачем і консультантом єдиного (після закриття "Основи") на Наддніпрянщині органу україномовної преси – тижневика "Черниговский листок", який теж через "поширення протиурядових думок під машкарою поширення малоросійської грамотності" у 1863 р. припинив своє існування.

Усвідомлюючи, що розвиток національної мови неможливий в умовах нескінченних заборон та обмежень, П. Куліш намагався протистояти таким утискам. У "Зазивному листі до української інтелігенції" (1882 р.) письменник турбувався, щоб не миршавіла наша мова: "Не масмо навіть рідної преси, котра б не давала національній мові миршавіти під напливом чужої і овіжчала духа народного серед нашого безголів'я".

П. Куліш наполягав на необхідності рідномовної освіти: "Найперше діло в отця-матері повинно бути, щоб дитину своєю рідною мовою до розуму довести..." – зазначав він у "Пояснювальній записці" до своєї граматики. "Зазивний лист до української інтелігенції" став закликом до протидії "тиранському вбиванню національного духа". Куліш констатує, що букварі й підручники дозволялося друкувати по-жмудськи, по-самоїдськи, по-тунгузьки, а по-українськи – "строжайше запрещено". Боже слово також можна було перекладати на калмицьку мову, а на українську – "строжайше запрещено". На своїй землі "із рідним словом тулишся, мов злодій". Український народ мав право на Святе Письмо рідною мовою, і Куліш взявся за переклад

Біблії, який, на жаль, згорів, а на відновлення матеріалу не вистачило часу.

Попри те, що українська освіта мала давні й глибокі традиції, першим україномовним букварем і читанкою у підросійській Східній Україні стала якраз "Граматка" Пантелеймона Куліша, яка вийшла друком у Санкт-Петербурзі в кінці 1857 року (друге видання з'явилося там само 1861 року). Підручник для початкової школи українською народною мовою високо оцінили Т. Шевченко, М. Костомаров, О. Кониський, Х. Алчевська та ін. У передмові до букваря автор писав, що треба учить дітей письменства так, щоб швидко, дурно часу не гаявши, зрозуміла дитина науку читання, а до сього найперва поміч – щоб граматка зложена була рідною українською мовою. Для поширення національної мови та грамотності серед простого люду П. Куліш заснував власну друкарню й видав близько 40 книжок під загальною назвою "Сільська бібліотека", в яких містилися твори видатних українських письменників: Т. Шевченка, Марка Вовчка, Л. Глібова, його самого та ін. Куліш усвідомлював, що просвіта народних мас рідною мовою сприятиме зростанню національної свідомості.

Визначною подією для розвитку української літературної мови стала правописна реформа П. Куліша. Зауважимо, що в XIX ст. українська літературна мова не була єдиною й уніфікованою для українського народу. У тогочасних умовах літературна мова в Галичині та Наддніпрянщині виробилася неоднакова: сформувалося два варіанти – західноукраїнський та східноукраїнський. Заслугою П. Куліша стало те, що мовознавець удосконалив і зібрав докупи відомі й раніше, але розрізнені елементи фонетичного правопису в єдину систему й спопуляризував його на всій території України, тому його так і назвали – "кулішівкою". Цей правопис мав неабияке значення для об'єднання Східної і Західної України в процесі вироблення соборної української літературної мови на основі східноукраїнських говорів. Із 1863 р. у Львові почав виходити журнал "Мета", писаний "кулішівкою" (митець також співпрацював з журналами "Вечорниці", "Правда", що видавалися в Галичині). Фонетичний принцип української орфографії застосовувався й в журналі "Основа".

Українською національною ідеєю пройнята власна поетична творчість митця, тема "рідного слова" стала наскрізною в збірках "Досвітки", "Дзвін", "Позичена Кобза".

Любов'ю й тривогою за долю рідної мови сповнені вірші "Отчество собі ґрунтуймо в ріднім слові", "До рідного народу" ("Єдиний скарб у тебе – рідна мова"), "Національний ідеал" та ін., де він за-

кликає триматися "своїї мови рідної і свого рідного звичаю". Письменник високо підносив культуротворчу міць рідного слова й вірив, що неминуче прийде час відродження національної мови, ще "зійде наше сонце, сонце духовної національної ідеї", і багато робив для цього. У вірші "До Ганни Барвінок" він писав:

Так, ми на те у наш убогий мир прийшли,
Щоб мову з мов людських, скалічену, забвенну,
З народних уст узять і в перло возвести.

П. Куліш, знаючи напам'ять незліченну кількість народних пісень, добре усвідомлював значення фольклорних джерел для розвитку літературної мови, докладав чимало зусиль для збереження цього скарбу, свідченням чого можуть служити "Записки о Южной Руси". Як Гомер зібрав народні пісні у дві великі поеми "Іліаду" та "Одіссею", так і Куліш мріяв створити із української історичної пісні поему "Україна", яка, на жаль, так і не була завершена.

Митець написав перший український історично-соціальний роман, яким започаткував історичний жанр в українській літературі. Роман П. Куліша "Чорна рада" високо оцінювали Т. Шевченко, М. Костомаров, Д. Чижевський, С. Єфремов. І. Франко називав "Чорну раду" "найкращим твором історичної прози в українській літературі" [11; с. 288]. Заслугою П. Куліша є й те, що він поставив український роман у контекст тогочасної світової літератури з її романтичним напрямком, характерною ознакою якого було звернення до історії. "Романтична спрямованість цього часу, акцентована на національний аспект, розбуджуючи українську національну свідомість, формулює особливе мислення, суть якого зводиться до української проблематики" [9, с. 23]. Мова роману "Чорна рада" – багата, соковита, близька до народнопоетичної, у ньому гармонійно поєднані архаїзми і новотвори, лексичне й фразеологічне багатство. Як добрий знавець народної мови, письменник черпав із неї, як із чистого джерела. Наприклад, змальовуючи Січ, автор вдається до таких традиційних народнопоетичних образів: "серце України", "вольна лицарська республіка", "вольниця", "славне Запорожжя", "Січ-мати", "Запорожжя, як у горні іскра: який хоч, такий і розідми з неї вогонь" тощо. П. Куліш майстерно використовує синонімічне багатство народнорозмовної лексики: *шибайголова*, *химородник*, *злюдяка*, *баян-драсник*, *дармоїд*, *зубоскал*, *проноза*, *мамій*, *плаксії*, *брязкун*, *шельма*, *опудало*, *протидисвіт*, *свиноїзд*, *харцизяка*, *гольтіпака* тощо. Такі емоційно насажені лексеми надавали образам органічності, дотепності, створювали відповідний колорит. Порівнюючи російськомовне та українське видання "Чорної ради", М. Зеров відзначив перевагу

останнього: "Стилістичне обличчя українського тексту помітно різниться від тексту російського. В російському – книжні конструкції, досить напушиста старосвітська фразеологія; в тексті українським – цікаві слова, нові та свіжі звороти "бедствия" – "злигодні", "ту славу... заглушил" – "ту славу нам вибила із голови" (народнопоетичний тон), "крови человеческой" – "крові християнської" [1, с. 198]. Таким чином, "Чорна рада", як й інші твори П. Куліша, репрезентує стан виразових засобів української літературної мови другої половини XIX ст., зокрема, використання нової української літературної мови в художньому жанрі історичної прози.

"Кожний письменник своєю літературно-писемною практикою так чи інакше визначає, яким він бачить розвиток літературної мови", – констатує С. Єрмоленко [2, с. 1]. Аналіз мови творів П. Куліша дає підстави стверджувати, що його концепція розвитку української літературної мови ґрунтується на синтезі здобутків старої книжної традиції й народнопоетичних ресурсів (він добре знався як на фольклорі, так і на літописах Самовидця й Грабянки) та прагненні виробити високий стиль, інтелектуалізувати мову, надати їй аристократичності та елегантності.

Яскравим прикладом реалізації цього задуму може служити перекладацька творчість митця. Збірка перекладів "Позичена кобза" (1897 р.) стала своєрідним підсумком тривалих "змагань" Кулішевих за поширення меж українського слова. Відомий перекладач і літературознавець Г. Кочур писав про переклади П. Куліша та М. Старицького: "Кулішеві та Старицькому довелося бути піонерами в царині мови і випрацюванні віршових норм. Якщо взяти до уваги цю обставину, то досягнення обох перекладачів – значні. А їхню працю слід уважати подвигом. Очевидно, їхні переклади мають найперше історичне значення – це значний етап у розвитку української літератури, в розвитку української мови" [5, с. 38].

Пантелеймон Куліш – європеєць за світоглядними переконаннями, перекладаючи з інших мов, він ніс скарби світової культури до рідного народу його ж мовою, намагаючись таким чином європеїзувати українську літературу й етнокультуру.

Ще навчаючись у Новгород-Сіверській гімназії, майбутній письменник виявив хист до літературної творчості та іноземних мов. Самотужки опанував німецьку, французьку, англійську, італійську, іспанську, латинську, старосврейську, польську, чеську, сербську, шведську мови. Першим із вітчизняних літераторів переклав українською "Гамлета", "Короля Ліра", "Ромео і Джульєтта", "Макбета" В. Шекспіра, твори Д. Байрона, Ф. Шиллера, ліричні поезії Г. Гете.

Переклади П. Куліша засвідчили спроможність української мови власними засобами перевиразити кращих митців західноєвропейської літератури. І. Франко відзначав: "Він взявся перекладати Шекспіра не для проби, а певний свого панування над рідною мовою... дав нам переклад, з яким можемо без сорому показатися в концерті європейських перекладачів великого британця" [12, с. 169]. Своїми перекладами П. Куліш довів, що українська мова – це не нижча, "мужича" мова, що вона може виконувати всі суспільно-культурні функції. Крім того, як добрий стиліст, він зумів перебороти в українському перекладацтві усталену традицію травестії та народнописенних переспівів І. Котляревського, Є. Гребінки, О. Навроцького, С. Руданського. "... Куліша обходять слова нові, "художливо-кунштовані", він не підробляється під народний вислів, навпаки: він хоче, використавши все потенціальне його багатство, пристосувати його до вищих задач, витягти його із стану "змужичілости". Звідси і вишуканість словника ("**у нуртині нуртує**", "**розніжене небо**") і більша розмаїтість синтаксичних сполучень", – відзначав письменник-неокласик і теоретик художнього перекладу М. Зеров [1, с. 286]. Своєю перекладацькою працею митець спростував тезу про меншовартість української мови, про неможливість передати нею красу й глибину англійських, німецьких, французьких та інших оригінальних текстів.

Підсумовуючи, згадаймо, як високо оцінив непересічну постать П. Куліша в листі до І. Франка ще один просвітник-земляк М. Коцюбинський: "Могучий майстер української мови й творець українського правопису, благородний поет "Досвіток", перекладач Шекспірових і Байронових творів, а також Біблії, автор "Записок о Южной Руси", "Чорної ради" і сили інших цінних праць – має право на нашу велику повагу і вдячність..." [4, с. 258].

Отже, своїми художніми, науковими, перекладними творами та видавничою діяльністю П. О. Куліш стверджував право української мови на існування, утверджував її придатність до функціонування в усіх сферах суспільного життя й повноправність серед мов світу. Його концепція розвитку української літературної мови ґрунтується на синтезі здобутків старої книжної традиції й народнопоетичних ресурсів. Створений ним на основі фонетичного принципу правопис набув широкого використання і в Галичині, що сприяло уніфікації писемної форми української літературної мови, відіграв важливу роль у **становленні сучасної правописної системи**. Мовні ресурси перекладних та оригінальних творів П. Куліша значно збагатили поетичний словник української мови й піднесли її тим самим на високий рівень окультурення та інтелектуалізації.

Література

1. Зеров М. Твори: в 2 т. Київ: Дніпро, 1990. Т. 2: Історико-літературні та літературознавчі праці. 601 с.
2. Єрмоленко С. Творчість Олесь Гончара і мовно-естетична культура сучасника. *Дивослово*. 1998. № 7. С. 11–13.
3. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ: Фемина, 1995. 685 с.
4. Коцюбинський М. М. Твори: в 7 т. Київ, 1974. Т. 5. Листи (1886–1904). 432 с.
5. Кочур Г. Шекспир на Україні. Мастерство перевода. Москва, 1968. С. 26–59.
6. Куліш П. Твори: у 2 т. Київ, 1989.
7. Мацько Л. Пантелеймон Куліш в історії літературної мови. *Дивослово*. 2000. № 8. С. 21–25.
8. Огієнко І. Куліш як ідеолог і творець нової української літературної мови. Історія української літературної мови. Київ: Наша культура і наука, 2001. 436 с.
9. Сініцина А. Історико-філософські ідеї українського романтизму. Ленінград, 2002. 160 с.
10. Стебницький П. Культурно-громадська праця П. О. Куліша. *Книгар*. 1919. Ч. 23–24.
11. Франко І. Я. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 року. Зібр. тв.: у 50 т. Наукова думка, 1984. Т. 41: Літературно-критичні праці (1890–1910). Київ: 470 с.
12. Франко І. Я. Передмова (до видання: Вільям Шекспір. Гамлет, принц датський / переклад П. О. Куліша. Львів, 1899), у 50 т. Київ: Наукова думка, 1981. Зібр. тв.: Т. 32: Літературно-критичні праці (1899–1901). С. 156–172.
13. Чижевський Д. І. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). Тернопіль, 1994. 480 с.
14. Шевельов Ю. Портрети українських мовознавців. Київ: Видавничий дім "КМ Академія", 2002. 131 с.

References

1. Zerov, M. (1990) Works in 2 volumes. Kyiv: Dnipro. Volume 2: Istoryko-literaturni ta literaturoznavchi pratsi [Historical-Literary and Literary Works]. 601 p. [in Ukraine].
2. Yermolenko, S. (1998) *Tvorchist Olesia Honchara i movno-estetychna kultura suchasnyka* [Works of Oles Honchar and Language and Aesthetic Culture of the Contemporaries]. *Dyvoslovo-Dyvoslovo*. (7), 11–13. [in Ukraine].
3. Yefremov, S. (1995) *Istoriia ukrainskoho pysmenstva* [History of Ukrainian Literature]. Kyiv: Femyna. [in Ukraine].
4. Kotsiubynskiy, M. M. (1974) Works in seven volumes. Volume 5. *Lysty (1886–1904)* [Letters (1886–1904)]. Kyiv. [in Ukraine].
5. Kochur, H. (1968) *Shkspir na Ukraine* [Shakespeare in Ukraine] *Masterstvo perevoda–Mastery of Translation*. P. 26–59.

6. Kulish P. (1989) Works in 2 Volumes. Kyiv. [in Ukraine].
7. Matsko, L. (2000) Panteleimon Kulish v istorii literaturnoi movy [Panteleimon Kulish in the History of Literary Language] *Dyvoslovo*. (8). 21–25.
8. Ohiienko, I. (1995) Kulish yak ideoloh i tvorets novoi ukrainskoi literaturnoi movy [Kulish as an Ideologist and Creator of the New Ukrainian Literary Language] *Istoriia ukrainskoi literaturnoi movy – History of Ukrainian Literary Language*. Kyiv. [in Ukraine].
9. Sinitsyna, A. (2002) Istoryko-filosofski idei ukrainskoho romantyzmu [Historical and Philosophical Ideas of Ukrainian Romanticism]. [in Ukraine].
10. Stebnytskyi, P. (1919) Kulturno-hromadska pratsia P. O. Kulisha [Cultural and Societal Work of P. O. Kulish]. Knyhar. [in Ukraine].
11. Franko, I. Ya. Narys istorii ukrainsko-ruskoj literatury do 1890 roku [An Outline of the History of Ukrainian and Russian Literature before 1890] Franko, I. Collected Works in 50 volumes. Volume 41. [in Ukraine].
12. Franko, I. Ya. Peredmovna [Foreword] (to the edition: Shakespeare, W. (1899) *Hamlet, Prince of Denmark*. Transl. by P. O. Kulish. Lviv) Collected Works in 50 Volumes. Volume 32. [in Ukraine].
13. Chyzhevskiy, D. I. (1994) Istoriia ukrainskoi literatury (vid pochatkiv do doby realizmu) [History of Ukrainian Literature (from its Outset to the Age of Realism)]. Ternopol. 480 p. [in Ukraine].
14. Shevelov, Yu. (2002) Portrety ukrainskykh movoznavtsiv [The Portraits of Ukrainian Linguists]. Kyiv: KM Akademiia. [in Ukraine].

V. V. Krasavina

Associate Professor, Ukrainian Language and Literature Department, T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium"

L. V. Zinevich

Associate Professor

Panteleimon Kulish language visions

Learning of Panteleimon's Kulish philosophy, advocacy, and promotional activities, theoretical thoughts, the artistic creativity allow formulating a holistic author conception of literary language development in a period of its reconstruction in the XIX century. Educator defended the rights of the Ukrainian nation for the own language, that is the spiritual heart of national existence, each personality, its ability to functioning in different spheres of living. For extending the language range and creating national intelligence, Kulish started publishing "Osnova" in Petersburg. It was the first all-Ukrainian magazine, that became the voice of Ukrainian language, best Ukrainian thinking.

Panteleimon Kulish insisted on the need for education in the native language. His "Grammatka" became the first primer in sub-Russian Eastern Ukraine. The spelling reform of Panteleimon Kulish was a meaningful event for Ukrainian literary language development. He has improved and gathered phonetic spelling elements that were known before but not systemized in the integrated system and popularized it on the territory of Ukraine.

The artist of the word created the first Ukrainian historical-social novel and put it in the context of the world literature with its romantic direction. The language of the novel "Chorna Rada" ("The Black Council") is rich, succulent, close to folk-poetic one. It harmoniously combines archaisms and neologisms, lexical, and phrase range.

The translations of Panteleimon Kulish demonstrate the ability of the Ukrainian language to

reexpress the best Western European artists such as Shakespeare, Byron, Schiller, Goethe by own vehicles.

To conclude, by artistic, scientific, translational writings and publishing, Kulish has approved the right of the Ukrainian language to the existence, asserted its suitability for functionality in all spheres of social life, fullness among other world languages. His vision of Ukrainian literary language is based on a synthesis of achievements of old literary tradition and folk-poetical resources. The spelling that he has created on the base of the phonetic concept was used widely in Galicia, which contributed to the unification written form of the Ukrainian literary language. That spelling was essential for the formation of modern Ukrainian spelling. The language resources of Panteleimon Kulish transferable and original composition have enriched the Ukrainian language poetic dictionary and presented it on a high level of culture and intelligence.

Key words: the vision of Ukrainian literary language development, literary language, spelling reform, the phonetic concept of spelling, historical-social novel, language resources, artistic creation, translation activities.